

Logika Pavlova argumentu v 1. Kor 11:2-16

Biblistika | 19.4.2016 @ 21.55

Svou poslední práci jsem psal pro předmět *Metody exegeze Nového zákona*. Po celou dobu psaní jsem měl pocit, že odmítá být napsána. Za prvé jsem cítil nesmírnou neochotu k ní usedat. Byl jsem unavený, rozhozený předchozími neblahými okolnostmi a měl jsem jinou neodkladnou práci. Za druhé mne potkala řada nešťastných příhod. Nejprve jsem dostal průjem. Pak mi v bytě odešel jeden okruh zásuvek. Půjčené auto mi příšerně zaneřádili opeřenci, vybila se mi v něm baterka a v motoru chcipla krysa. Těsně před odevzdáním můj kluk vyhodil Aniče mobil do koše a když jej nějaký hledač popelnicových pokladů našel, zavolal mi a chtěl po mně nálezně přibližně v hodnotě dvou podobných mobilů. Tomu říkám klid na práci. Myslím, že i tyto faktory přispěly k tomu, že je finální anglický text práce plný zbytečných chyb, že některé momenty postrádají rétorickou sílu a že jsem unaven při samotné myšlence na korekturu.

Kromě toho, že byl zrod této práce zatím nejnepříjemnější, je tato práce zatím nejzvláštnější. Vzal jsem si v ní za úkol vysvětlit logiku argumentu v 1. Korintským 11:2–16, tj. oně pasáže o pokrývání hlavy, dlouhých vlasech a autoritě mužů. Jako už potřetí, i nyní předám alespoň gró práce svým nadšeným čtenářům, její text naleznete tdy na Akademii. Ke zvláštnosti této práce jen předesílám, že ve slušné televizi by tomu dali něco jako „hvězdičku“ nebo „PG-13.“

(1) Začínám letným nastíněním problému. Ten spočívá ani ne tak v nějakém kulturně podmíněném pravidle od Pavla pro Korintřany, jako spíše v logice celého argumentu. Proč žena s nezahalenou hlavou hanobí svou „hlavu“? Proč muž se zahalenou hlavou hanobí svou „hlavu“? Myslí se zde hlava dotyčného, nebo metaforická hlava z verše 3? Dále se pak nabízí otázka rovnosti nebo komplementarity mužů a žen. V jakém smyslu je „hlavou ženy muž“? A nakonec pak otázka královská: Proč si má žena zahalovat hlavu, když jsou jí dlouhé vlasy dány místo pokrývky (v. 15)? Tyto a mnohé podobné otázky v úvodu neuvádím, ale předpokládám je a v práci je adresuji.

(2) Pokračuji diskusí o významu slova κεφαλή, tj. „hlava“ ve verši 3. Význam to je jasně metaforický. Otázkou zůstává, jaký význam ona metafora obnášela. Řekne-li se v češtině nebo hebrejštině, že „hlavou ženy je její muž“, chápeme zde muže jako autoritu. Problémem je, že tuto konotaci možná řecké slovo „hlava“ vůbec neneslo. Silným svědectvím je porovnání Septuaginty s hebrejským Starým zákonem. Hebrejské slovo ראש (róš) znamená hlava a i student biblické školy po jednom semestru hebrejštiny tuší, že toto slovo velmi často označuje „vůdce“ nebo „autoritu.“ Septuaginta, tj. řecký překlad Starého zákona z hebrejštiny, ale téměř vždy rozlišuje význam fyziologický a metaforický. Pokud se tedy v hebrejštině jedná o fyzickou hlavu, použije se v Septuagintě slova κεφαλή. Pokud se jedná o hlavu ve smyslu „vůdce“, používá se v drtivé většině případů jiného slova, například slova ἄρχων, tj. „vůdce“. Výjimkami jsou Sd 11,11; 2Sam 22,44; Ž 18,43 (LXX 17,43); Iz 7,8–9; Jer 31,1 (LXX 38,7); Pl 1,4 (LXX 1,5). Tento překladový fenomén by nás měl vést k závěru, že ať už je metaforický význam řeckého slova κεφαλή v Novém zákoně jakýkoli, s největší pravděpodobností se jím nemyslí „vůdce“ nebo „autorita“. Povážlivou skutečností je i to, že Pavel nespíš znal Septuagintu i hebrejskou verzi a tudíž mohl dobře tušit, že ony sporé případy, kdy κεφαλή znamená hlava, jsou na hůře přístupných místech SZ. V závěru diskuse přemýšlím o tom, že k významu tohoto slova nelze dospět pouze lexikálním výzkumem a že i kdyby slovo κεφαλή neznamenovalo „hlava“, ale například „zdroj“, jak mnozí navrhuji, význam verše by stále mohl být ovlivněn bezprostředním kontextem a slovo „zdroj“ by v tomto případě mohlo indikovat autoritu. Je proto potřeba osvětlit logiku celé pasáže.

(3) V následujícím bodě recenzuji práci novozákonníka Troye Martina. Slovem „recenzuji“ nemyslím ani tak „informovaně kritizují“, protože to by bylo na dlouho, ale spíš „vykládám, co Martin říká a co na to ostatní“. Troy Martin publikoval v roce 2004 článek, v němž se snažil dokázat, že na pozadí veršů 1Kor 11:13–15 je dobové přesvědčení Pavla a/nebo jeho posluchačů, že ženské vlasy jsou důležitou součástí ženského pohlavního ústrojí. Na příkladech převážně (ale nejen) z Hippokratových textů dokazuje, že ženské vlasy měly v ženském těle vytvářet jakýsi podtlak, který při intimním styku přitahoval semeno z mužského těla do ženského. To je nejen důvodem k jejich pokrývání, ale také důvodem nevhodnosti dlouhých vlasů u muže, protože muž musí semeno vypudit, čemuž by podtlak nepomohl. Martin se dokonce snaží na příkladu od Aristofana prokázat, že slovo „přikrývka“ (περιβολαίον) je ve verši 15 eufemismem pro varlata: To by vysvětlovalo logiku verše, dle něž by byly vlasy dány „namísto varlat“.

V literatuře, na níž jsem během psaní práce narazil, jsem se setkal pouze se dvěma reakcemi na Martinův argument, což vzhledem k jeho propracovanosti a provokativnosti pokládám za velmi zvláštní jev. Jednou reakcí je velmi povrchní a neinformované mávnutí rukou u Murphy-O'Connora, druhou reakcí je odmítnutí Martinova překladu slova περιβολαίον slovem „varlata“ u Goodacre. I Goodacreova reakce je navzdory své prudkosti poměrně ledabylá a Martin na ni v článku z roku 2013 odpovídá. Ani jedna z obou reakcí se ani zmínkou nedotýká Martinova ústředního tvrzení, totiž toho, že Pavel chápal ženské vlasy jako součást pohlavního ústrojí. Martinův překlad slova περιβολαίον tedy sice byl povrchně zpochybněn, jeho hlavní teze nikoli. Pro případ, že mají kritici v otázce překladu pravdu, navrhuji i jiné řešení logiky verše 15 návrhem jiného překladu předložky ἄντι ve verši 15. Jelikož však řečtina vůbec není můj obor, nejsem si tímto návrhem vůbec jistý a uvítal bych konzultaci se zkušeným řečtinářem.

(4) V následující krátké části se zabývám strukturou pasáže. Adoptuji a pozměňuji Baileyho strukturální analýzu, která celou pasáž zří jako jeden velký chiasmus. Párové verše jsou 2 a 16, 3–6 a 13–15, 7 a 13, 8–9 a 11–12. Tato struktura sama o sobě říká jen to, že pasáž má velmi přesnou vnitřní logiku. Setkal jsem se i s názorem, že tato pasáž není ad hoc řešením nějakého konkrétního nešvaru, ale čímsi, co měl Pavel mnohokrát odkázáno a odvyučováno a co se jednoduše rozhodl vytáhnout ze šuplíku.

Nejdlejší a nejdůležitější částí práce je tzv. syntéza, v níž poskytuji komentář k jednotlivým problémům pasáže ve světle uvedené látky. Tvrdím v ní, že v pasáži se neustále střídají a vzájemně prostupují metafory stvoření, rozmnožování a nového stvoření. Žena musí své vlasy zahalovat, aby si nedělala ostudu. Podobně muž si je nemá nechat růst, protože je to ostuda pro jeho přirozenost. Hlava je podle Hippokrata místem, kde dochází k hromadění či přímo vytváření pohlavních tekutin. Tyto tekutiny pak mají správně směřovat od muže směrem k ženě, aby pomohly zplodit potomka.

Žena je mužovou slávou (v. 7) právě proto, že přitahuje semeno své hlavy s vzniká v ní nový život. Pavel samozřejmě neříká, že žena je mužovou slávou (δόξα), protože v ní vzniká nový život. Říká ale, že muž je slávou (δόξα) Boží. Tím Pavel zcela nepochybně naráží na Genesis 1–2, kde Bůh stvořil muže i ženu k obrazu svému (Gn 1,27) tak, že stvořil nejdříve muže a potom ženu (Gn 2,7.22). Jestliže je tedy muž slávou Boží, protože byl stvořen první a žena slávou muže, protože byla stvořena Bohem s pomocí organického materiálu z muže, můžeme se právem domnívat, že Pavel pokládal Adamovo žebro nebo Adama samotného za něco, co při stvoření ženy plnilo podobnou funkci jako ženské vlasy. Nepřekvapilo by mne ani to, že Pavel toto věděl a že zakrytí místa po odňatém žebrou v Gn 2 je paralelní s pokrýváním hlavy. Pro takovou domněnku ale, jak jsem sám zjistil, neexistuje lexikální důkaz, tzn. že v příslušných verších nejsou použita podobná slova.

Žena je slávou muže a proto při rozmnožování přitahuje jeho semeno pomocí vlasů, které jsou součástí jejího pohlavního ústrojí. Tvrdím tak proto, že podle Pavla je muž slávou Boží, který při kreaci ženy přitahoval cosi jako Boží stvořitelské semeno. Trochu to rozepíšu.

- Bůh stvořil Adama, proto Adam je Boží slávou.
- Bůh stvořil ze své slávy jménem Adam Evu, proto Eva je Adamovou slávou
- Adam plodí ve své slávě potomka, (proto potomek je slávou Evy)

Mít odhalenou hlavu (vv. 4–5) je jako mít odhalené vlasy (vv. 14–15). Otázkou zůstává, čím hlava je v těchto verších hanobena. Hlava dotyčného, nebo metaforická hlava z verše 3? Gordon Fee tvrdí, že gramatika zde káže druhou možnost, že tedy žena tímto přestupkem hanobí (svého?) muže a muž Krista. Novější komentář od Thiseltona však bere v potaz kulturní pozadí a dochází k závěru, že pravdou musí být obojí, že tedy muž i žena svým přestoupením etikety hanobí sebe samé a potažmo metaforickou hlavu z verše 3. Důvodem toho, že by muž zahalením své hlavy hanobil Krista, mohlo být i to, že by jeho pokrývka hlavy naznačovala dlouhé vlasy. Mezi „hlavou“ a „slávou“ existuje v metaforičnosti této pasáže souvislost. Každá „hlava“ má svou „slávu“. Během stvoření se Eva stala slávou Adama, když byla počata kombinací Boží stvořitelské síly a Boží slávy jménem Adam. Při stvoření je Eva slávou Adama a on její „hlavou“, nebo spíše „zdrojem“. Pokud si žena způsobí hanbu odkrytím svých intimních partií, maří tím slávu svého archetypálního zdroje, tj. člověka Adama. Ten je samozřejmě dávno mrtev. Jak tedy žena hanobí (svého?) muže? Činí tak, protože Adam je archetypálním představitelem mužů i žen. Proč potom žena nehanobí i hlavy ostatních žen? Přeci proto, že protipólem jejich vlasů nemůže být nic jiného než pohlavní ústrojí jejího manžela.

Toto vede k výkladu verše 3. Hlavou ženy je muž, protože ona je naplněním jeho úsilí při rozmnožování a zároveň jeho odleskem v příběhu o stvoření. Zapojením Krista do posloupnosti hlava – sláva se k metaforám stvoření a rozmnožování

přidává metafora nového stvoření. Celá pasáž totiž adresuje kontext křesťanského uctívání (vv. 4, 5, 13). Když Pavel říká, že „hlavou ženy je muž“, naráží na stvoření a rozmnožování. Když říká, že „hlavou muže je Kristus“, naráží na nové stvoření křesťana. Když říká, že „hlavou Krista je Bůh“, naráží na stvoření a opět na nové stvoření, protože vkládá Krista mezi ně, tj. mezi stvořený řád a řád nového stvoření. Stvoření, nové stvoření a rozmnožování jsou tak zapouzdřeny v jednom nedělitelném balení.

Pokud jde o anděly ve verši 10, vzpomeňme, že uctívání andělů a lidí může být vzájemně prostupné (Ž 138,1). Dále vzpomeňme, že ve Starém zákoně museli kněží i serafové při bohoslužbě dbát na správné zahalení svých intimních partií (Ex 20,26; Ž 138,1). Dále je důležité uvědomit si, že „moc“ (ἐξουσία), o níž se zde hovoří, je kvůli diktátu kontextu a gramatiky moc dotyčné ženy, ne „znamení moci mužovej“, jak se špatně překládá u Roháčka. Když tedy Pavel ženu vyzývá, aby zahalovala své intimní partie, staví její uctívání na roveň mužům a andělům.

V závěru již jen shrnuji, co jsem řekl a vysvětluji, že „hlava“ ve smyslu „autorita“ nedává ve verši 3 smysl. Chci dopsat ještě nějaký disclaimer o své omylnosti a pokoře, ale zjišťuji, že jsem přešvihl limit slov. Pokora se tedy nekoná. Odesílám tedy věc na adresu studijního oddělení a myji si nad ní ruce.

Když se mi dostane stimulujícího feedbacku, možná to ještě přepíši a publikuji jinak. Teď mám ale na krku další práci, tentokrát do předmětu Exegeze Starého zákona. Můj blog tlí bez potřebné péče a bude tak muset vydržet ještě pěkných pár týdnů. Naposled jedu do Bruselu v květnu. Po ještě jedné další semináře budu mít od těchto ~~uhradavek~~ seminářek pokoj a začnu pracovat na něčem vážnějším.

<https://selah.cz/biblistika/logika-pavlova-argumentu-v-1-korintskym-112-16/>